

tranyar-nos que també la labial hi vagi ser arabitzada i el mot soni amb *-b-* bilabial: jo mateix hi he vist i sentit anomenar *albárkes* a Alzira, 1962 (*abárkes* a l'extrem N., a Bel, on la pron. no distingeix); d'una enquesta feta per J. G. M. (1955): *albarca* a Castalla, Alcoi, Albaida i Sud de la capital, *abarca* a Benissa, *alabarca* a Alcalà de Xivert, i passant el límit lingüístic: *albarca* a Oriola i pobles aragonesos entorn de Monreal del Campo; una senyora de Castalla n. cap a 1885 només havia vist les de sola de pell de bou, lligada al peu amb corretges, després s'han usat de cautxú.

També des de data medieval reculada apareix el mot en portuguès *avarca* (ja en els *Costumes* de Alfaiates, *PMH Leges* 1, 802; cf. Leite, *RLus.* xxvi, 112; en un doc. de Viseu de 1356; per a d'altres cf. la n. 4 al meu article del *DCEC*). En castellà el mot es presenta amb particular antiguitat, i amb documentació molt precisa i ben ancorada en fets coneguts, sobretot a la zona del Nord-est.

En primer lloc, en els Pirineus i Navarra, la tradició ja molt antiga del sobrenom del rei de Navarra Sancho Abarca, que començà a regnar l'any 905: contaven que el renom li venia perquè, en una expedició militar que hagué de passar els Ports, féu calçar els seus homes amb avarques perquè caminessin millor per la neu, i importa poc que fos per això o per altres raons que se n'han donat, perquè el que interessa és que en tot cas era un motiu que es referia a aquest calçat i que el sobrenom està molt documentat des d'època immediata: en un doc. navarrès de 1045-51: «Sancius rex, qui cognominatus est, ab antiquis vulgalibus, *Avarcha*»;³ «favlairemos de lo reies de Navarra e del rei Sancho *Avarca* tro al rei don Sancho», *Liber Regum*, princ. S. XIII (*BRAE* vi, 202); també l'anomenava així Abenkaldun quasi pel mateix temps. Hi ha allà al voltant força dades a penes menys antigues de personatges de nom semblant, ultra la de l'any 958 que cita Simonet (p. 151), en el Cartulari de Fanlo, en doc. de 1085, un propietari *Enneco Avarca* (p. 103), en la col·lecció diplomàtica d'Irache un *Roderico Avarca* l'any 1129 (I, núm. 7); un altre gran noble navarrès el 1143 «regnante rex Garcia in Pampilona et in Totela, Sancio Rodricho *Avarcha* in Funes» (*D'Albon, Cart. du Temple*, p. 190).

I en fi tenim la notícia, ja ben sovint citada, del curiós pelegrí de Santiago de Compostela, Aimeric Picaud, en el S. XII: «Navarri --- sotularibus quos *lavarca*s vocant, de piloso corio, scilicet non confecto, factas, corrigiis circa pedem alligatas, plantis pedum solummodo involutis, basibus nudis, utuntur».⁴ Observem de seguida que l'occità Picaud evidentment no ens dona ací una forma basca estricta, sinó, com sol fer en altres dades (veg. supra, *ASCONA*), una d'usual a la zona fronterera entre gent, potser basconitzant o bilingüe, però que li parlaven romànic (potser algun baionès o bearnès), com mostren ja l'aglutinació de l'article romànic *la-* i la mateixa *-v-* (estranya al basc). En castellà continuà predominant de molt (fora d'alguna excepció a Aragó on és sabut que

aviat es confongueren els dos sons), la forma o grafia amb *-v-*, en els Ss. XIII-XVI, veg. llista de cites *DCEC*, I, 5a12-16.

No caldrà exposar de nou ací tots els raonaments i argumentació sobre l'etimologia: remeto al *DCEC* I, 4-6, i iv, 899b-900a, car res d'important ni de gaire nou no s'ha vist des d'aleshores, i les novetats o doc. detallada que acabo d'aplegar o assenyalar no fan més que reforçar les tesis llavors sostingudes. Cal rebutjar definitivament el supòsit d'una igualació amb el romànic *BARCA* 'embarcació, petita nau', en què havia pensat Schuchardt i d'altres: s'hi oposen rotundament, no sols la forma de les avarques (sola plana lligada) sinó el fet, ara indiscutible, que l'ètimon començà per *AB-* amb *-b-* intervocàlica des de segles immemorials, que altrament no podríem tenir aqueixa *-v-* antiquíssima i estesa pertot. No hi ha, en canvi, cap argument que faci dubtar que l'etimologia és pre-romana.

Essent així, que sigui un mot pròpiament basc, és al que s'han inclinat més o menys fortament Baist (*ZRPb.* xxxii, 43-44), i ja Dozy, Diez i diversos erudits bascos, referint-se espt. a l'aparició a Navarra (Aben Askar, veg. Baist). Però l'argument geogràfic és feble, perquè dos o tres-cents anys més tard ja veiem que el mot està arrelat fins als tres extrems de la Península: Catalunya, Portugal, Málaga i altres zones de l'extrem Sud peninsular; Abdelmèlic el Marrekoší († c. 1270) ja ho donava com un calçat d'espert propi d'Andalusia i la costa d'Àfrica (Simonet, s. v. *parga*). I no podem deixar de creure que en aquestes terres era tan antic com a Bascònia. Només una explicació basca interna, i molt segura, dels elements del mot donaria alguna base.

En aquest sentit Tovar va provar (*Eusquera* I, 1956, 1-3) de donar una millor presentació a la idea que és un derivat del basc *abar* 'branca, ramatge, llenya', ja sostinguda per Astarloa i altres bascos; però el derivat basc conegut és *abargi*, que d'un articulat *abargia* pogués sortir *ABARKA* no pot acceptar-ho el lingüista, que es vagi formar un **ABAR-KA* en proto-basc amb un sufix diferent (vagament semblant) és hipòtesi pura que tampoc resulta gaire convincent a la vista de les dades «realia» que ens parlen pertot de soles de couro o màxim d'espert. I a això s'afegeix el caràcter molt més vast que hem de suposar per a l'àrea originària del mot que per a la llengua protobasca.

En conclusió, l'atribució bascoïde, per ser mantinguda, hauria de ser condicionada a la tesi de la identitat llunyana de basc amb ibèric i altres idiomes preindoeuropeus protohispanics. Tesi que, projectada a una antiguitat remota (llengües ja separades en temps romans però amb passat comú, o almenys dialectes molt divergents i ja llavors fonament separats) és realment probable, tot restant imprecisa i elàstica. Només amb aquest abast em sembla que es podria insistir en una idea vagament semblant a la de Tovar i Astarloa.⁵

El nostre pre-romanisme, d'altra banda, va passar al mossàrab, i d'aquest a l'hispano-àrab, en part encreuant-se amb algun mot oriental o, en general, trans-